

O církvích a o ekumenismu

Ne, není to s církvemi a jejich vztahy, alespoň u nás a v blízkém okolí tak zlé, ale přeci jen má člověk dojem jako by sledoval spirituální variantu reklamy na prací prášky: “Jen ten Náš prášek SuperXXX vám vypere”. Nějaký ten "běžný prací prášek" (mohli bychom říci – “taky_prací_prášek”) se s ním nedá vůbec srovnat. Jestliže jste někdy něco takového používali, když poznáte ten náš, zapomenete na všechny ostatní ...

U církví se tomu říká exkluzivita spásy a je ve své extrémní podobě vyjádřena okřídlenou sentencí *Extra ecclesia nulla salus*. Dnes už se spíše setkáváme s variantou tvrdící, že mimo církev, resp. mimo konkrétní církevní společenství není *plnost spásy*.

Nelíbí se vám srovnávat chování církví s reklamou, cítíte se dotčeni? Inu ovšem – to naše společenství, církev, je přece úplně nesrovnatelné s poměry, jaké vládou jinde “ve světě”, natožpak v tom nízkém světě reklamy! Ale bude hůř! Ono se totiž ukazuje, že způsob, jakým církev zastávají a šíří své myšlenky, má s moderní reklamou více styčných bodů. Tak například skutečně moderní reklama už nevystačí s nějakými těmi reklamními billboardy, letáky a spoty. Ano, to je takové to statické masírování (ehm, mimochodem – proč křesťané v různých zemích tak urputně trvají na tom, aby na všech možných veřejných místech byly kříže?), ale reklama, která se má dostat pod kůži, využívá mnohem sofistikovanějších prostředků. Jedním z takových reklamních tahů je reklama, kterou šíří sami spotřebitelé. Je jen třeba najít (nebo “vyrobit”) nadšeného spotřebitele, který sám, o své újmě a nadšeně podá svědectví o svém objevu a bude šířit tu radostnou zprávu - EU-ANGELION - o spáse našich košil. Reklama potřebuje, aby ji šířili sami spotřebitelé, nadšení uživatelé, nikoli profesionálové!

Zdá se tedy, že nadšené zaujetí pro věc církve leckdy může být na překážku rozumnému vycházení a soužití církví mezi sebou. Jedna cesta k postupnému sjednocení církví by tedy mohla být pokusit se škrtnout nadšenectví a vnitřní angažovanost. Touto cestou se však církev již jednou vydaly - v osvícenství a později, v době okolo francouzské revoluce, ale velké plody to nepřineslo. Namísto ke smíření různých denominací, od třicetileté války navíc už i kulturně rozlišených, neboť podle zásady *cuius regio eius religio* náboženství ve střední (a víceméně celé) Evropě nebyla nikde vystavena vzájemné konfrontaci na jednom místě,- vedla tato cesta spíše k celkovému snížení respektu vůči církvím, k jejich zaostávání za vývojem společnosti a posléze k zakonzervování v jakémsi podivném ekvilibriu. Na straně společnosti pak vedla k sekularizaci, tedy k pronikání civilní sféry, zastoupené především státem, do nejrůznějších oblastí života, v nichž

doposud církve dominovaly, a k přejímání mnoha dosavadních funkcí církve státem, doprovázeným rovněž masivním zabavováním církevních budov a církevního majetku. Ve svých intencích však sekularizace původně nebyla takto míněna: měla církvim prospět, dopomoci jim k větší průhlednosti a posléze i sjednocení¹, až později začala být vnímána spíše jako proticírkevní opatření.²

Přesto je jasné, že tudy cesta k lepšímu ekumenickému soužití církví nevedla a ani nepovede. Další způsob by byl vytvořit nové náboženství jakýmsi sjednocením prvků náboženství stávajících. I to je cesta, kterou již některá společenství šla, například unitáři, ale především baháisté. Zde základním problémem je, že se ta náboženství musí poměrně hodně redukovat, aby byla vůbec slučitelná a i pak to lečjak skřípe. A navíc: vytvořit nové náboženství, proto aby do něj mohli přejít členové stávajících, je cesta hodně radikální, obtížná a ponejvíce i marná, když ti, pro které je určeno, ho ovšem většinou odmítají.

Obvyklá cesta, kterou se dnes církve ubírají, vypadá spíše takto: Církve (některé, a většinou ty velké, zavedené) se nějak tak uznávají a tolerují, i když v mnohých jejich členech přetrvává, nakonec i do jisté míry podporovaný pocit: "my jsme přece lepší". Takovýto způsob vztahů mezi církvemi a náboženskými skupinami je asi lepší než nic, ale problémem je na jedné straně onen "zbytkový pocit" onoho "lepší", který církvim zabraňuje brát se vzájemně zcela vážně, jednak však i takovýto nedotažený ekumenismus vyvolává problém zcela opačný: S jakýmkoli sebemenším pootevřením dveří nastává mezi jednotlivými církevními i necírkevními společenstvími nutně fluktuace. – Té se v moderní společnosti nedá vyhnout, protože máme volný trh idejí, které musí být v naší společnosti již

1Roku 1817, k třisetletému výročí reformace, se v Prusku sjednotila Luterská církev s Reformovanou, a tohoto příkladu následovaly rovněž některé další církve. V Čechách došlo k vytvoření jednotné Českobratrské církve evangelické jindy, roku 1920, ovšem rovněž v období silného sekularizačního tlaku.

2 Nedá mi spát, abych zde neuvedl jedno srovnání: V padesátých letech 20.století vznikla v naší zemi tzv. Katolická akce, organizace pravověrnými katolíky nenáviděná, neboť ji vnímali - zřejmě oprávněně - jako iredentu, pátou kolonu, která má v žoldu komunistické strany (to, že vznikla z jejího podnětu a se zcela určitými politickými záměry, je ovšem nezpochybnitelné) oslabit církev tím, že se postaví do opozice vůči právě jednotně zastávané konzervativní linii a bude -poněkud ve stopách reformních katolíků po 1.světové válce - žádat větší liberalizaci církevního života a revizi určitých věroučných otázek. Podrobnosti nalezneme zájemce např. v publikaci Václav Vaška *Neumlčená*. Podíváme-li se na tehdy vznášené požadavky z pohledu pozdějšího vývoje v katolické církvi, zejména Druhého vatikánského koncilu, shledáváme, že mnoho z jejich žádostí bylo zcela v jeho duchu a byly posléze i realizovány a ty, které nebyly, by bylo velmi záhodno realizovat nyní. Církev se ovšem zachovala podle hesla *timeo Danaos et dona ferentes*. Pro církev není vůbec jednoduchou otázkou, zda jí může přinést něco pozitivního i ten, kdo se proklamativně staví proti jejímu pozemskému působení. Osobně soudím, že Kristovo horské kázání jí klade i tento úkol.

dostupné každému a nemohou podléhat žádnému embargu, ba ani žádné *disciplinae arcanae*.

Točíme se tedy v začarovaném kruhu? Jak způsobit, aby se ekumenismus stal skutečně tím, čím se prohlašuje být, upřímnou snahou o smíření a vzájemné obohacení a snad i budoucí sjednocení různých církví a náboženských proudů?

Nezmínili jsme ještě jednu cestu, i když je odedávna známá: Cestu *ad fontes*. Sjednotit křesťanstvo návratem k jeho původní, apoštolské podobě chtěli humanisté, ale před nimi už také František z Assisi, Pierre Valdés a další. I když ani tyto pokusy nemívají v církvi stoprocentní úspěch, bývají přesto obohacím: většinou díky nim vznikne ovšem nějaké nové církevní společenství nebo alespoň nový proud uvnitř stávajícího. Takže vnějškově pojmáno se jakoby cíl, jímž je jednota církve zase spíše oddálí. Zde jsou ale ve hře dva velké omyly. Prvního se dopouštějí průkopníci těchto návratů: V jejich představě stačí pouze objevit ten pravý kořen křesťanského života, odstranit z něj nánosy staletí a bude tu opět prvotní křesťanství v původní podobě a síle. Omyl je v tom, že i odstraňování interpretačních rovin ("nánosů"), je *re-interpretací*, tedy novou interpretací a ne rekonstrukcí původního, nyní již nenávratně nedosažitelného stavu. Že tyto reinterpreace bývají ovšem podnětné, se ukazuje právě na bohatství a životnosti těchto "reformovaných" směrů. To vyvrací omyl druhý, který spočívá ve zmíněném negativním hodnocení těchto "reform" jakožto něčeho, co jednotě církví nepřispívá. Cožpak by byla církev lepší a "jednotnější" kdyby nebylo bratří Františkových? Kdyby nebylo Jednoty Bratrské? Kdyby Jeroným nechtěl opravit církevní praxi novým překladem biblických knih? Proč však ony "pouti do minulosti", *ad fontes*, bývají tak přínosné? Na odpověď jsme již téměř narazili, neboť leží jen malý kousek vedle našich dosavadních úvah. Je to proto, že skrze tyto návraty se lidé snaží zaslechnout hlas Kristův a to je ta nejskvělejší a nejspolehlivější cesta k plnosti křesťanské jednoty. Ale musíme si uvědomit, že jde o hlas *živého* Krista - jinak by neměl tu průraznost a sílu - Bůh přeci není Bohem mrtvých, ale Bohem živých. Hle jaké paradoxní svědectví o Zmrtvýchvstání: dokáže-li k nám z pradávných hlubin času dolehnout živý hlas Živého. Ale hlas *živého* Krista k nám přeci nedoléhá jenom z minulosti. Ani nemůže - jsou ho plná nebesa a tedy vše co je ,bylo a bude. Zaslechnout Kristův hlas z *budoucnosti* je proto mnohem naléhavější! Neboť hlas z minulosti k nám může dolehnout maximálně jako svědectví, byť i samo svědectví Pravdě! A Kristus je Pán všech věků - i budoucího! Jaký je Kristův hlas volající nás z budoucnosti? K čemu nás vybízí? K jednotě? - Jistě i k jednotě. Ne však k mrtvé jednotě podle nějakého etalonu, ale k jednotě projevující se dílem, abychom nesli *ovoce proměny* (Mt 3,8)

To je nádherná a mobilizující vize, ale sestupme přeci jen o úroveň níže a zkusme si představit, jakými by se snahy o nějakou jednotu neb sjednocení mohly v budoucnu ubírat.

Představa takové opravdové ekumény - to jest vědomí jednoty při zachování nejrozličnějších forem - je hezká, ale v praxi bude možná vypadat trochu jinak. Pokud půjde o skutečnou ekuménu, budou se nutně stávající rozdíly a rozmanitosti časem vyhlazovat a některé rozdíly asi zaniknou - buď cestou variace (tj. tím, že v praxi určité církve vznikne pluralita a rozdíly oproti jiným společenstvím, jejichž praxe bude stejně roztřepeně difúzní se tak rozostří a ztratí na aktuálnosti) nebo, a tuto cestu mám za bohužel pravděpodobnější, také cestou unifikace, to jest tím, že dominantní učení neb praxe postupně zcela převálcuje a zatlačí do bezvýznamnosti všechny ostatní možnosti. Mně by se ovšem více líbila cesta první, ale možná je právě toto obět', kterou budeme muset v zájmu dalšího vývoje ke Kristově plnosti podstoupit.

20.3.2010